

Вінницької області, Вінницького обласного краєзнавчого музею, Громадської організації «Історія Вінниці», особисті архіви митців, періодичні видання. Для ілюстрування роботи використано світлини діячів музичної культури, мистецьких колективів, закладів освіти та культури, музичних інструментів, які значно доповнюють текст і дають можливість відтворити особливості музичної культури Вінниці у різні періоди.

Отже, праця Н. Кушки «Музична Вінниця» є актуальним і значущим виданням, в якому розкриваються маловідомі сторінки музичної культури Вінниці від найдавніших часів до середини ХХ ст. Указана робота є важливим підґрунтям для подальшого науково-теоретичного осмислення культурно-мистецьких процесів Вінниччини.

Список використаної літератури

1. Кушка Н. Музична Вінниця. Вінниця : ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2020. 480 с.

References

1. Kushka Natalia. *Muzychna Vinnytsia*. Vinnytsia : TOV «Vinnytska miska drukarnia», 2020. 480 p.

UDK 78(477.44)

TO THE PROBLEM OF RESEARCHING THE MUSICAL CULTURE OF VINNYTSIA [recension on the book: Kushka Natalia. *Musical Vinnytsia*. Vinnytsia: Vinnytsia City Printing Company LLC, 2020. 480 pp.].

Sidletska Tetiana – Candidat of Art Criticism, Associate Professor
Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

The content of N. Kushka's book «Musical Vinnytsia» is analyzed as an important source for studying the musical culture of Vinnytsia. Attention is focused on the most vivid sections of the work, in which the formation and development of music education is highlighted, an overview of the music-theatrical and concert activity of Vinnytsia is carried out, the development of choral art is traced, the role of musical instruments in the musical history of the city is revealed, and biographical information about the figures of Vinnytsia's musical culture is presented. The relevance and significance of the publication is emphasized, which is an important basis for further scientific and theoretical understanding of the cultural and artistic processes of Vinnytsia.

Key words: Vinnytsia musical culture, musical education, choral art, music-theatrical activity, concert activity.

Надійшла до редакції 02.10.2023 р.

УДК 378.22:7}{(477+73)}

МИСТЕЦЬКІ ДОКТОРСЬКІ ПРОГРАМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ржевська Майя Юрївна – доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри театрознавства. Київський національний університет
театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8085-6113>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v46i.704>
maya.rzhevskaya@gmail.com

Констатовано існування різних типів докторських програм у галузі мистецтва, що стали альтернативою підготовці докторів філософії. Окреслено особливості мистецьких докторських програм, упроваджених в університетах США та країн Європи. Виокремлено їхні спільні риси та відмінності. Проаналізовано програми підготовки докторів музичного мистецтва в Істменській школі музики та Джуліардській школі, а також підготовки докторів красних мистецтв в Університеті Східного Лондона. Розглянуто передумови формулювання головних засад реалізації докторських мистецьких програм як етапу Болонського процесу.

Охарактеризовано документи, що регламентують реформи докторської освіти в сучасній Європі. Визначено спрямованість програми Artistic Research Doctorate в Університеті музики та сценічних мистецтв Відня.

Ключові слова: доктор мистецтв, доктор музичного мистецтва, мистецькі докторські програми, вища мистецька освіта.

Постановка проблеми. Запровадження в мистецьких навчальних закладах принципово нових освітньо-творчих програм, призначених для підготовки докторів мистецтв, ставить перед учасниками процесу низку питань – як теоретичних, так практичних. При наявності чітко сформульованих у відповідних документах загальних настанов організації навчання на третьому рівні (або у «третьому циклі») освіти, практика реалізації програм потребує постійного реагування, осмислення і (за необхідністю) коригування. Про актуальність проблеми свідчить активність висвітлення різних її аспектів у численних наукових публікаціях за кордоном. Значний інтерес може являти розгляд конкретних докторських програм мистецького спрямування в навчальних закладах, де вони впроваджуються

впродовж тривалого періоду, задовго до формулювання «Флорентійських принципів». Вивчення досвіду таких програм, як видається, може сприяти досягненню розуміння динаміки процесу, що привів до нинішнього реформування докторської підготовки, а також надати корисну інформацію щодо організації навчального процесу.

Огляд останніх публікацій. Висвітленню засад підготовки докторів мистецтв в Україні присвячені дослідження О. Безгіна, де проаналізовано законодавчу базу відповідних програм [2], сформульовано завдання, що стоять перед здобувачами, а також шляхи їхньої реалізації [1].

Праці зарубіжних науковців демонструють широкий діапазон тем і жанрів – від окремих статей до колективних монографій. Розділи монографій «Реформи вищої освіти в Європі» (2011 р.), «Практика як дослідження в мистецтві: принципи, протоколи, педагогіка, опори» (2013 р.), «Мистецькі дослідження та література» (2019 р.) тощо, а також статті в науковій періодиці («Журнал вищої освіти», «Журнал історичних досліджень музичної освіти») висвітлюють практику різних країн, характеризуючи як передумови формування, так і європейські реформи в галузі докторських програм (третього рівня/циклу освіти) та хід їхньої реалізації. Розглядаються також процеси, пов'язані з новітніми керівними структурами в освітньому середовищі Європи. При цьому значна кількість текстів, з якими вдалося ознайомитися, має досить гострий дискусійний характер. Приміром, А. Коттман у присвяченому докторській підготовці матеріалі з виразним підзаголовком «Тиха революція?» відзначає позитивні риси реформи – поміж іншого, те, що «можливість працевлаштування володарів докторських ступенів стала частиною зацікавленості університетів у ефективності їхньої підготовки» [13; 38]. Водночас автор констатує, що «включення третього циклу в Болонський процес спричинило появу наднаціональної сфери управління, в якій міжнародні організації та вищі навчальні заклади є головними дійовими особами у визначенні та поширенні політики» [13; 38], і сумує з приводу втрати різноманітності й «сильнішої стандартизації практики докторської підготовки» [13; 42].

Спостережена А. Коттман інтернаціоналізація політики вищої освіти, що триває [13; 30], привертає увагу до різноманітних докторських програм, що існували або продовжують існувати, у множинності їх варіантів.

Мета статті – окреслити особливості мистецьких докторських програм, що впроваджені в університетах США та країн Європи, виокремивши їхні спільні риси та головні відмінності.

Виклад основного матеріалу. У США дискусії навколо докторських програм точилися протягом кількох десятиліть ХХ ст., їх відлуння відчутне і нині. Докторські програми, що передбачали орієнтацію на практику – творчу або педагогічну – ставали предметом різнопланових міркувань у протиставленні програмам науковим (підготовка Ph. D.). Реалізація останніх на середину ХХ ст. безумовно успішною. «Немає жодних сумнівів, що вища школа у Сполучених Штатах виконує добру роботу з підготовки докторантів для дослідницьких позицій і для роботи в університетах, сконцентрованих на викладанні та науковій діяльності. <...> Наш досвід у підготовці цих людей вочевидь добре налагоджений», – писав американський дослідник у статті, опублікованій наприкінці 1960-х рр. [6; 261]. Водночас він задавався питанням, чи настільки потрібна вузька дослідницька спеціалізація для викладачів гуманітарних коледжів (liberal art colleges) та інших недослідницьких інституцій.

Одна з альтернатив ступеню «доктор філософії», орієнтованому на вузькоспеціалізовані дисциплінарні дослідження, від середини 1960-х була представлена проектом підготовки докторів мистецтв (DA), який впродовж трьох десятиліть існував на правах інноваційного «експерименту, що постійно триває» і був спрямований на формування «міждисциплінарних науковців як професійних викладачів коледжів» [20]. Термін «мистецтво», проте, використовується тут зовсім не у звичному вузькому сенсі слова, для позначення красного мистецтва як складової художньої культури. В американському визначенні гуманітарної освіти (liberal arts education) «мистецтво» означає здобуту майстерність, систему засвоєних знань і навичок. Підготовка в межах програм liberal arts education може включати не лише гуманітарні і соціальні науки, а також і природничі. Науково орієнтований ступінь «доктор мистецтв» (DA) може присуджуватися, приміром, із математики, як це сталося у 1968 р. із Дональдом Таранто (<https://www.genealogy.math.ndsu.nodak.edu/id.php?id=124034>)¹. Програми підготовки DA і донині продовжують реалізовуватися в низці закладів вищої освіти (як-от доктор мистецтв з біології, політичних наук, математики в Університеті Айдахо або доктор мистецтв з англійської педагогіки в Державному університеті Мюррея). Отримують подібну підготовку також і викладачі низки мистецьких дисциплін [2; 149].

Ще одна відповідь на питання про альтернативу Ph. D., цілком визначена, знайдена у середовищі музикантів: у музичних навчальних закладах США вже з початку 1950-х рр. реалізовувалися специфічні докторські програми. Передумови запровадження ступеня «доктор музичного мистецтва» (the Doctor of Musical Arts degree, DMA) формувалися на межі 1940-50-х рр., і найбільшу активність у цьому виявляли

фахівці в Університеті Іллінойсу в Урбана-Шампейн. Поступово цей ступінь «розвинувся й розповсюдився впродовж третьої чверті ХХ ст. і став основою академічної підготовки викладачів коледжів та університетів у площині музичного виконавства» [14; 19]. Від початку він відповідав потребам поглибленої підготовки кадрів хорових диригентів, а згодом поширився на інші сфери музичного мистецтва. Створення цієї програми, за твердженням М. Латімера, не мало спонтанного характеру; натомість воно стало результатом зусиль численних діячів музичної освіти, спрямованих на заповнення лакуни, що утворилася поряд зі ступенем доктора філософії в музиці [14; 19].

У 1952 р. освітня програма підготовки докторів музичного мистецтва отримала офіційне визнання у Національній асоціації музичних шкіл (NASM), що має статус головного акредитатора закладів вищої музичної освіти США. NASM визначила критерії відповідності для освітніх установ, які планували запровадити програму, і в 1953 р. відбувся національний запуск DMA [18].

Програми підготовки докторів музичного мистецтва донині залишаються важливою складовою академічної музичної освіти в США. При універсальності загальних настанов (перш за все вимоги високого творчого та інтелектуального рівня здобувачів), у різних закладах вони мають певні відмінності.

Наведемо приклад Істменської (Істменівської) школи музики Університету Рочестера, що запустила DMA однією з перших². Ґрунтуючись на багаторічному досвіді, заклад послідовно удосконалює свою освітню практику. Безумовною константою для програми, що має 60 кредитів, залишається орієнтація на сферу виконавства – претендент має показати «високі досягнення в музичній практиці з акцентом на виконавському та викладацькому мистецтві». Крім того, підкреслюються виняткові властивості, які він має виявляти: «Кандидат на цей ступінь має бути здібним художником, який демонструє інтелектуальні якості найвищого рівня» [11]. Обов'язковою вимогою для абітурієнтів є наявність ступеня магістра, а в деяких випадках – стаж роботи за фахом на відповідних посадах.

Детально розроблена програма навчання представлена у вільному доступі на сайті Істменської школи музики [4]. Для кожної спеціальності (а це композиція, диригування, старовинна музика, дослідження джазу та сучасні медіа, музичне виховання, сольне інструментальне виконавство, концертмейстерство та камерний ансамбль, а також оперна режисура як спеціалізація) розроблено окрему сукупність вимог і освітніх компонентів. Більше того, після двох семестрів (або 20 кредитів) навчання для здобувачів розробляються індивідуальні програми, що відповідають схильностям і потребам кожного з них. Різними є також формати кваліфікаційних робіт, що презентуються після складання письмового комплексного іспиту; вони варіюються навіть у межах однієї спеціальності; це стосується, зокрема, дослідницької складової (дисертації) та форм публічних виступів (концерти, докторські лекції).

Здобувачам ступеня DMA у Джульярдській школі, одному з найпрестижніших мистецьких навчальних закладів світу, для отримання ступеня необхідно набрати 61 кредит впродовж дворічного стаціонарного навчання та завершальних заходів програми (загальний термін перебування в програмі може сягати п'яти років – до завершення роботи над дисертацією). Джульярд запровадив докторську програму у своєму музичному підрозділі відносно пізно, у 1969 р., після переїзду до Лінкольн-Центру в Нью-Йорку [16; 185], однак нині має в її межах пропозиції для багатьох спеціалізацій. Тут здійснюється підготовка виконавців на дерев'яних і мідних духових, струнних, ударних оркестрових інструментах, арфі, гітарі, студіювання джазової та старовинної музики, а також докторські програми з композиції, оркестрового диригування, фортепіано, вокалу.

До здобувачів висуваються чітко регламентовані вимоги, подані в онлайн-каталозі Джульярдської школи [7]. Усі докторанти (крім композиторів) повинні дати три сольних концерти, програми яких мають засвідчити широту їхніх репертуарних горизонтів. Особливий акцент зроблено на творах другої пол. ХХ ст.; треба представити принаймні один значний твір, написаний за останні 50 років. Композитори мають дати один повний концерт із власних творів. Ще одна важлива складова програми для кожного здобувача – лекція з виконавською складовою (lecture-performance) тривалістю приблизно одну годину на одному з майданчиків Школи. Передбачені також кваліфікаційні екзамени (на відміну від Істменської школи, і письмові, і усні). Заключним етапом програми є захист дисертації – оригінального дослідження актуальної проблеми. Композитори окрім есе (дисертації) про твір або твори інших композиторів, подають власний опус великої форми.

До студентів-докторантів висуваються доволі жорсткі вимоги, зокрема, обов'язкового відвідування занять протягом стаціонарного навчання (допускається не більше двох пропусків за семестр), а також дотримання стандартів академічної доброчесності. «Студент, який не відповідає стандартам докторської програми Джульярда, на розсуд Школи може бути звільнений. <...> Студента можуть попросити залишити програму, якщо його робота в програмі вважається нижчою за рівень, необхідний для отримання ступеня DMA» [8].

Інші види мистецтв у докторських програмах університетів США окремо не представлені. Ступінь «доктор красних мистецтв» (DFA, Doctor of Fine Arts) виступає тут як почесний (*honoris causa*), такий, що присуджується задля визнання особливих заслуг того чи іншого діяча мистецтв. Натомість у Великій Британії поняття Doctor of Fine Arts асоціюється в першу чергу зі здобуттям ступеня через навчання в аспірантурі/докторантурі.

Упродовж 1990-х рр. у країнах Європи тривали обговорення щодо можливості надання художній практиці статусу дослідження. Зрештою створено академічну концепцію, згідно з якою основою докторантури мала стати саме особиста творчість здобувача, підкріплена дослідженнями дотичних до неї тенденцій сучасного мистецтва. Одним із варіантів реалізації таких підходів у галузі візуальних мистецтв стала програма підготовки докторів красних мистецтв у Великій Британії.

Наведемо приклад провадження програми, що успішно працює понад два десятиліття в Університеті Східного Лондона. На відміну від програм Ph.D., орієнтованих на здійснення наукових досліджень, мета майбутніх здобувачів докторського ступеня в межах цієї докторантури досягається шляхом аналізу та подальшої розробки власної творчої практики (і, звісно, розуміння особливостей контексту, до якого вона вписана). У залежності від інтенсивності обраного режиму навчання триває три або п'ять років. Потенційні вступники – митці, що здобули певних висот у своїй творчості. Претенденти на проходження програми мають виявити високий професійний рівень, що оцінюється по представленому портфолію, яке «має включати широкий спектр робіт, які демонструють <...> креативність, технічну компетентність і розуміння предметної області» [17]. Предметна область може належати до широкого кола явищ художньої культури і бути пов'язана з будь-якою формою сучасного мистецтва, що має візуальну природу: живописом, гравюрою, скульптурою, кіно, інсталяцією, фотографією тощо. Необхідність відмінно знати сучасне мистецтво є обов'язковою вимогою до абітурієнтів; не випадково цей пункт включено до переліку формальних критеріїв, що відповідають статусу та ідеології програми (обов'язкова наявність ступеня магістра, а також усталеної професійної практики, що має стати основою для проходження докторантури). Зміст навчання детально викладений у документі, що називається «Специфікація курсу», де виразно виявляється компетентнісний підхід до підготовки фахівців. Поміж інших відзначимо названі тут «навички для життя і роботи», пов'язані зі здатністю презентувати свою творчість, зокрема через організацію та кураторство художніх виставок [9].

Успішна практика підготовки DFA з візуальних мистецтв дала поштовх для розробки аналогічних програм з інших спеціальностей, і нині валідацію проходять докторські програми для різних підрозділів університету: сценічні мистецтва, кіно, мода, творче письмо для Школи мистецтв і креативних індустрій, а також мистецтво та архітектура для Школи архітектури, обчислювальної техніки та інженерії.

За спостереженнями науковців, дослідницькі практики 1990-х рр. факультетів візуальних мистецтв мистецьких шкіл англomовних країн та Скандинавії «на хвилі Болонського процесу поширилися на багато інших країн і досягли сфер дизайну, театру, кіно, музики та танцю» [5]. Це сталося в контексті особливої ситуації з докторськими мистецькими ступенями, що склалася в освітньому просторі Європи, де за останні два десятиліття активно здійснюються зусилля з оптимізації докторської підготовки. Стара система була піддана критиці, що стосувалася її ефективності в цілому та на рівні різних елементів: від кількісних та якісних параметрів і невідповідності потребам ринку праці до недостатньої «прозорості при прийомі, відборі та оцінці якості» [13; 29]. Результатом процесу обговорень, що включав численні дискусії освітян із різних країн, стала поява низки документів, призначених для фіксації засад заснування та функціонування таких програм. Перший з них під назвою «Зальцбурзькі принципи» підготовлений Європейською асоціацією університетів (EUA) і прийнятий у 2005 р. відповідно до ідеології та практики впровадження Болонської декларації як основа реформ для докторської освіти. Документ визначав загальний характер докторської освіти, інституційні обов'язки щодо докторської освіти, тривалість докторських досліджень, статус докторантів, а також аспекти нагляду та фінансування. Визначено специфіку аспірантури/докторантури як третього рівня (циклу) навчання. В оцінках нової системи, що впроваджувалася, виокремлення позитивних тенденцій поєднувалося з констатацією «сильної стандартизації практик докторської підготовки», що може призвести також «до стандартизації докторських ступенів у всій Європі» [13; 42].

Наступний документ, так званий «Зальцбург II», або «Зальцбурзькі рекомендації», став результатом узагальнення п'ятирічної практики втілення сформульованих раніше принципів і пропонував конкретні напрямки подальшого руху [12]. У контексті нашого дослідження суттєвим є положення про унікальність особистісних траєкторій розвитку здобувачів в межах докторських програм в силу оригінальності дослідницьких проєктів, а також з огляду на індивідуальний професійний розвиток кожного аспіранта.

Важливо підкреслити, що положення обох названих документів стосувалися програм підготовки докторів філософії. Проте, сформульовані в них принципи стали в подальшому основою для розробки

ідеології мистецьких програм. При цьому здійснювалися пошуки можливостей визначити прийнятні підходи для різних типів навчальних закладів, спільні засади для різних видів мистецтва, а також врахувати певну інертність деяких не схильних до наукової діяльності митців. Адже, стверджує Р. Нельсон, професор Королівської центральної школи мови та драми Лондонського університету, «для деяких практиків мистецтва вимога зробити трохи більше, щоб сформулювати свій дослідницький запит, є не виправданим нав'язуванням поза межами їхньої культури» [15; 4].

Інституціоналізація мистецьких докторських програм у сучасній Європі (тобто розробка й погодження принципів, норм, правил, статусів і ролей у цій сфері) завершена в 2016 р. і закріплена документом під назвою «Флорентійські принципи підготовки докторів мистецтв»³. Уявлення про складність процесу створення та погоджень дає пояснення у передмові: «Цей документ розроблено Робочою групою з мистецьких досліджень, створеною Європейською лігою інститутів мистецтв (ELIA), до якої також входять делегати Товариства мистецьких досліджень (SAR) та Асоціації європейських консерваторій, Академії музики та музичних шкіл (АЕС). Він був складений членами цієї групи, обговорений з робочою групою Ради з докторської освіти EUA та відредагований робочою групою ELIA до остаточного проекту. Доповідь схвалена радою представників ELIA 4 листопада 2016 р. та представлена на конференції ELIA, що проводиться раз на два роки у Флоренції, 2 грудня 2016 року» [19]. Організації, що брали участь у створенні освітньої концепції підготовки докторів мистецтв, є дуже представницькими. Приміром, Асоціація європейських консерваторій, академії музики та музичних шкіл (АЕС) є мережею, що налічує майже 300 закладів професійної музичної освіти у 57 країнах.

Попри природні труднощі, процес запровадження створених відповідно до «Флорентійських принципів» програм інтенсивно розгортається в різних країнах Європи. «Після тривалих дебатів щодо процедур, методів і результатів мистецьких досліджень, а також після термінологічних дискусій щодо *втіленого* та *неявного* знання, а також *дослідження мистецтв, для мистецтва* та *через мистецтво*, поле є добре встановленим, як теоретично, так і інституційно. Воно забезпечує багату базу для незліченних індивідуальних робіт і методологій, використовуючи різноманітні епістемологічні моделі, а також трансдисциплінарні практики співпраці та участі», – діляться своїми спостереженнями й сподіваннями дослідники [5; 1].

Спробуємо в загальних рисах окреслити особливості мистецької докторантури (Doctor Artium Program) в Університеті музики й сценічних мистецтв Відня (MDW, колишня Віденська консерваторія). Нині у цьому навчальному закладі проходить докторантуру український композитор Ілля Разумейко, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка 2020 р. Основою творчого проекту і досліджень навколо нього є оперна творчість самого композитора та його співавтора, Романа Григоріва. В одному з інтерв'ю І. Разумейко поділився власним баченням докторської програми, яку він проходить, Artistic Research Doctorate: «Це спеціальне навчання – одна з кінцевих, так би мовити, сліпих гілок розвитку європейського мистецтва, науки й культури докторантного типу. Це максимально можлива явна кульмінація концептуального мистецтва, науки, культури і бюрократії європейських університетів» [3].

І. Разумейко став одним із перших здобувачів ступеня доктора мистецтв у названому закладі, позаяк програма Doctor Artium відкрита тут із жовтня 2020 р. Навчання здійснюється впродовж шести семестрів із будь-якої музичної спеціалізації або сценічного мистецтва. Для реалізації програми при MDW створено Центр мистецьких досліджень (ARC), місія якого – бути аркою, мостом, що «з'єднує мистецтво та дослідження/науку, а отже, як розширення відкритого простору, у якому мистецтво та дослідження можуть взаємно надихатися й отримувати користь одне від одного» [10]. Вибір предметного поля достатньо широкий: «Докторська програма відкрита для всіх мистецьких дисциплін, представлених в університеті (музика, театр, кіно), а також трансдисциплінарних мистецьких дослідницьких підходів, які виходять за їх межі» [10]. Головними настановами здійснення програми є орієнтація на інноваційну мистецьку творчість, що своєю чергою веде до генерування дослідницьких питань в межах самого мистецтва. Мистецькі практики в такий спосіб отримують адекватне систематичне відображення, стверджують засновники програми.

Висновки. Розгляд кількох різновидів докторських мистецьких програм, що практикувалися або продовжують реалізовуватися нині у закладах вищої освіти США та країн Європи, дозволив виокремити деякі спільні риси і тенденції, що існують попри хронологічні та географічні відмінності. По-перше, мистецькі програми виникали від початку свого існування як альтернатива програмам підготовки науковців-дослідників, у прямій чи уявній дискусії з адептами Ph.D. Ініціаторам створення програм доводилося обґрунтовувати користь від їх запровадження та необхідність здобуття докторантами особливих компетентностей для викладання у вишах низки специфічних мистецьких дисциплін. По-друге, подібні програми завжди орієнтовані на вже здобуті професійні навички талановитих митців, які довели свою творчу спроможність і здатні до осмислення власної діяльності у контексті загальних

мистецьких процесів (творчість здобувача як основа реалізації докторської програми). Зазначимо також, що практично в усіх програмах присутня вимога вільної орієнтації в сучасному мистецтві.

У той же час, останні два десятиліття принесли зміни у цій сфері (принаймні в освітньому просторі Європи). Поміж організаційних відзначимо уніфікацію пошукуваного ступеня («доктор мистецтв» незалежно від закладу та спеціальності) та загальних принципів побудови освітньо-творчих програм, що викликає в деяких фахівців побоювання щодо втрати різноманітності. У змісті програм всіляко підкреслюється орієнтація не просто на сучасне мистецтво, а на його інноваційні прояви. Проте, процес втілення «Флорентійських принципів» знаходиться на початковому етапі, відтак практика підготовки докторів мистецтв як третього рівня вищої освіти потребуватиме підвищеної уваги практиків і дослідників.

Примітки

¹ За деякими даними, це перший випадок присудження ступеня DA в США.

² Примітно, що професором цього навчального закладу є Олег Крися – славетний скрипаль і талановитий педагог, який давно і надзвичайно органічно інтегрований до світового соціокультурного простору, а проте, ніколи не втрачав зв'язків з Україною. Свого часу О. Крися розпочинав свою педагогічну діяльність у Київській консерваторії. У Львові в 2013, 2016, 2019 рр. проводився Міжнародний конкурс скрипалів О. Криси (<https://olehkrysa-competition.com/?setlang=ua>). В Істменській школі музики засновано Стипендію Тетяни та Олега Криси для студентів, які хочуть здобути ступінь по класу скрипки чи фортепіано.

³ Сім головних тез (пунктів) «Флорентійських принципів» повністю викладено в статті О. Безгіна [2, 151-152].

Список використаної літератури

1. Безгін О., Успенська О. Методичне забезпечення вітчизняного мистецько-освітнього простору: досвід підготовки докторів мистецтва. *Культурологічна думка*. 2022. № 21. С. 168-178. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-21-2022-1.168-178>
2. Безгін О. Флорентійські принципи для підготовки доктора мистецтва. *Культурологічна думка*. 2020. № 18. С. 147-155. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-18-2020-2.147-155>
3. Євдокимова Н., Павлов Д. Композитори та режисери – про освіту, мультидисциплінарність і концепцію «відкритого твору». *The Ukrainians*. 2022. 8 лютого. URL: <https://theukrainians.org/hryhoriv-razumeiko/> (accessed: 25.05.2023).
4. 06.00 Graduate Professional Curricula (MM, DMA). 06.03.05 Program of Study – General Information (DMA) / Eastman School of Music. University of Rochester. URL: <https://www.esm.rochester.edu/registrar/policy/06-00/#06.03.05> (accessed: 14.09.2023).
5. Cardozier V. R. (1968) The Doctor of Arts Degree: A Review of the College-Teaching Question. *The Journal of Higher Education*, 5. 261-270. DOI: 10.1080/00221546.1968.11780282
6. Caduff, Corina and Wälchli, Tan. Introducing Literature in the Discourse of Artistic Research. *Artistic Research and Literature*. Brill, 2019. P. 1–9. DOI: https://doi.org/10.30965/9783846763339_002 (accessed: 14.09.2023).
7. College Catalog 2023-2024 URL: <https://catalog.juilliard.edu/index.php>
8. C.V. Starr Doctoral Fellows Program URL: https://catalog.juilliard.edu/preview_entity.php?catoid=59&ent_oid=2874 (accessed: 14.09.2023).
9. Course Specification. Prof Doc Fine Art / University of East London. URL: <https://uel.ac.uk/sites/default/files/course-specification---prof-doc-fine-art.pdf> (accessed: 03.10.2023)
10. Doctor Artium Program / Artistic Research Center of mdw. URL: https://www.mdw.ac.at/ar_center/doctor-artium-program/ (accessed: 16.09.2023)
11. Doctor of Musical Arts / Eastman School of Music. University of Rochester. URL: <https://www.esm.rochester.edu/admissions/grad/dma/#composition> (accessed: 29.09.2023)
12. Doctoral Education – Taking Salzburg Forward: Implementation and New Challenges. 2016. URL: https://www.eua-cde.org/downloads/publications/2016_euacde_doctoral-salzburg-implementation-new-challenges.pdf (accessed: 09.09.2023).
13. Kottmann A. Reform of Doctoral Training in Europe: A Silent Revolution? *Reform of Higher Education in Europe* / Edited by J. Enders, H.F. de Boer and D.F. Westerheijden. University of Twente, The Netherlands. Sense Publishers, 2011. P. 29-43. URL: https://www.researchgate.net/profile/Harry-De-Boer/publication/281290136_Reform_of_Higher_Education_in_Europe/links/55e02a8808ae2fac4719643c/Reform-of-Higher-Education-in-Europe.pdf#page=35 (accessed: 19.10.2023).
14. Latimer, Marvin E., Jr. (2010). The Nation's First D.M.A. in Choral Music: History, Structure, and Pedagogical Implications. *Journal of Historical Research in Music Education*. 2010. Volume 32, Issue 1. P. 19–36. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F153660061003200103>.
15. Nelson, R. (2013). Introduction: The What, Where, When and Why of 'Practice as Research' In: Nelson, R. (eds) *Practice as Research in the Arts: Principles, Protocols, Pedagogies, Resistances*. Palgrave Macmillan, London. P. 3-22. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137282910_1
16. Olmstead, Andrea. Juilliard: A History. University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 1999. 392 p.
17. Prof Doc FINE ART. Visual Arts / University of East London. URL: <https://uel.ac.uk/postgraduate/courses/prof-doc-fine-art> (accessed: 21.10.2023).

18. Taubman Howard. A Matter of Degree; Eastman School Sets Up Doctorate for Musicians // *The New York Times*. 1953. Oct. 25.

19. The «Florence Principles» on the Doctorate in the Arts / European League of the Institutes of the Arts (ELIA) URL: https://www.eaae.be/wp-content/uploads/2017/04/eaae_the-florence-principles.pdf (accessed: 10.09.23).

References

1. Bezghin O., Uspenska O. Metodyczne zabezpechennia vitchyznianoho mystetsko-osvitnoho prostoru: dosvid pidhotovky doktoriv mystetstva. *Kulturolohichna dumka*. 2022. № 21. C. 168-178. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-21-2022-1.168-178> [in Ukrainian].

2. Bezghin O. Florentiiski pryntsypy dlia pidhotovky doktora mystetstva. *Kulturolohichna dumka*. 2020. № 18. C. 147-155. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-18-2020-2.147-155> [in Ukrainian].

3. Yevdokymova N., Pavlov D. Kompozytory ta rezhysery – pro osvitu, multydystryplinarnist i kontseptsiiu «vidkrytoho tvoruu». *The Ukrainians*. 2022. 8 лютого. URL: <https://theukrainians.org/hryhoriv-razumeiko/> (accessed: 25.05.2023) [in Ukrainian].

4. 06.00 Graduate Professional Curricula (MM, DMA). 06.03.05 Program of Study – General Information (DMA) / Eastman School of Music. University of Rochester. URL: <https://www.esm.rochester.edu/registrar/policy/06-00/#06.03.05> (accessed: 14.09.2023) [in English].

5. Cardozier V. R. (1968) The Doctor of Arts Degree: A Review of the College-Teaching Question. *The Journal of Higher Education*, 5. 261-270. DOI: 10.1080/00221546.1968.11780282 [in English].

6. Caduff, Corina and Wälchli, Tan. Introducing Literature in the Discourse of Artistic Research. *Artistic Research and Literature*. Brill, 2019. P. 1–9. DOI: https://doi.org/10.30965/9783846763339_002 [in English].

7. College Catalog 2023-2024 URL: <https://catalog.juilliard.edu/index.php>

8. C. V. Starr Doctoral Fellows Program URL: https://catalog.juilliard.edu/preview_entity.php?catoid=59&ent_oid=2874 (accessed: 14.09.2023) [in English].

9. Course Specification. Prof Doc Fine Art / University of East London. URL: <https://uel.ac.uk/sites/default/files/course-specification---prof-doc-fine-art.pdf> (accessed: 03.10.2023) [in English].

10. Doctor Artium Program / Artistic Research Center of mdw. URL: https://www.mdw.ac.at/ar_center/doctor-artium-program/ (accessed: 16.09.2023) [in English].

11. Doctor of Musical Arts / Eastman School of Music. University of Rochester. URL: <https://www.esm.rochester.edu/admissions/grad/dma/#composition> (accessed: 29.09.2023) [in English].

12. Doctoral Education – Taking Salzburg Forward: Implementation and New Challenges. 2016. URL: https://www.eua-cde.org/downloads/publications/2016_euacde_doctoral-salzburg-implementation-new-challenges.pdf (accessed: 09.09.2023) [in English].

13. Kottmann A. Reform of Doctoral Training in Europe: A Silent Revolution? *Reform of Higher Education in Europe* / Edited by J. Enders, H.F. de Boer and D.F. Westerheijden. University of Twente, The Netherlands. Sense Publishers, 2011. P. 29-43. URL: https://www.researchgate.net/profile/Harry-De-Boer/publication/281290136_Reform_of_Higher_Education_in_Europe/links/55e02a8808ae2fac4719643c/Reform-of-Higher-Education-in-Europe.pdf#page=35 (accessed: 19.10.2023) [in English].

14. Latimer Marvin E., Jr. (2010). The Nation's First D.M.A. in Choral Music: History, Structure, and Pedagogical Implications. *Journal of Historical Research in Music Education*. 2010. Volume 32, Issue 1. P. 19–36. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F153660061003200103> [in English].

15. Nelson R. (2013). Introduction: The What, Where, When and Why of 'Practice as Research' In: Nelson, R. (eds) *Practice as Research in the Arts: Principles, Protocols, Pedagogies, Resistances*. Palgrave Macmillan, London. P. 3-22. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137282910_1 [in English].

16. Olmstead, Andrea. Juilliard: A History. University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 1999. 392 p. [in English].

17. Prof Doc FINE ART. Visual Arts / University of East London. URL: <https://uel.ac.uk/postgraduate/courses/prof-doc-fine-art> (accessed: 21.10.2023) [in English].

18. Taubman, Howard. A Matter of Degree; Eastman School Sets Up Doctorate for Musicians. *The New York Times*. 1953. Oct. 25 [in English].

19. The «Florence Principles» on the Doctorate in the Arts / European League of the Institutes of the Arts (ELIA) URL: https://www.eaae.be/wp-content/uploads/2017/04/eaae_the-florence-principles.pdf (accessed: 10.09.23) [in English].

ART DOCTORAL PROGRAMS: FOREIGN EXPERIENCE

Rzhevskaya, Maiia — Doctor of Art Criticism hab., Professor, Professor at the Department of Theater Studies. Kyiv National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University (Kyiv, Ukraine)

The existence of various types of doctoral programs in the field of art, which have become an alternative to the training of doctors of philosophy, has been established. Features of artistic doctoral programs implemented in universities in the USA and European countries are defined. Their common features and main differences are highlighted. The programs for training doctors of musical arts at the Eastman School of Music and the Juilliard School,

as well as training for doctors of fine arts at the University of East London, were analyzed. The prerequisites for the formulation of the main principles of the implementation of doctoral art programs as a stage of the Bologna process are considered. The documents regulating reforms of doctoral education in modern Europe are characterized. The direction of the Artistic Research Doctorate program at the University of Music and Performing Arts, Vienna is determined.

Keywords: Doctor of Arts, Doctor of Musical Arts, artistic doctoral programs, higher art education.

UDC 378.22:7}{(477+73)

ART DOCTORAL PROGRAMS: FOREIGN EXPERIENCE

Rzhevskia Maiia — Doctor of Art Criticism hab., Professor, Professor at the Department of Theater Studies. Kyiv National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University (Kyiv, Ukraine)

Relevance of research. The introduction of fundamentally new programs in art educational institutions, intended for the training of doctors of arts, raises a number of questions for the participants of this process. Studying the experience of such programs help to understand the dynamics of the process that led to the current reform in the doctoral training, as well as provide useful information about the organization of the educational process.

Main objective of the study. The purpose of the article is to define the features of artistic doctoral programs implemented in universities in the USA and European countries, highlighting their common features and main differences.

The research methods. The method of analysis and comparative method, as well as the method of generalization, are applied.

Results and conclusions. The examination of several types of doctoral art programs, which have been practiced since the middle of the 20th century or continue to be implemented today in institutions of higher education in the USA and European countries, made it possible to single out some existing common features and trends. Artistic programs have emerged since their inception as an alternative to the research scholar (Ph.D.) training programs. Such programs are always focused on already acquired professional skills of talented artists who have proven their creative ability and are able to understand their own activity in the context of general artistic processes. All programs require free orientation in modern art.

The last twenty years have brought changes in this field (at least in the European educational space). Among the organizational ones, we note the unification of the general principles of building artistic doctoral programs, which makes some experts fear a potential loss of diversity. The content of the programs emphasizes the focus not just on modern art, but on its innovative manifestations. The process of implementation of the "Florentine principles" is at the initial stage, so the practice of training doctors of arts as the third level of higher education will require increased attention of practitioners and researchers.

Key words: Doctor of Arts, Doctor of Musical Arts, artistic doctoral programs, higher art education.

Надійшла до редакції 1.10.2023 р.

УДК 785.1:780.6.031.4](=161.2)(045)

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАРОДНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНО-ОРКЕСТРОВОМУ ВИКОНАВСТВІ

Цицирєв Віктор Миколайович – доцент, заслужений артист України, заст. декана факультету сценічного мистецтва, доцент кафедри народних інструментів, Харківська державна академія культури, м. Харків.
<https://orcid.org/0000-0003-3742-9153>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v46i.705>
 teatralhdak@ukr.net

Охарактеризовано походження народного музичного інструментарію, еволюційну складову та конструктивну зміну ряду музичних інструментів, що широко використовується в рамках діяльності оркестру народних інструментів в Україні та в українській традиції. Саме на основі цього подається і розкривається питання вдосконалення народного музичного інструментарію за часів новітньої доби України. Також розглянуто питання походження музичних інструментів, що являють собою оркестрове наповнення.

Ключові слова: музичне мистецтво, професійні навички, народні інструменти, музика, народно-оркестрове виконавство, оркестрова діяльність, виконавська практика, інструменти.

Постановка проблеми та її актуальність. Актуальність теми дослідження викликана тим, що суттєво збільшився науково-дослідницький інтерес до діяльності оркестрів саме українських народних інструментів. Також помітно те, що промоція музичного мистецтва нашої країни стала дієвішою та